

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ο ΚΩΟΣ.....

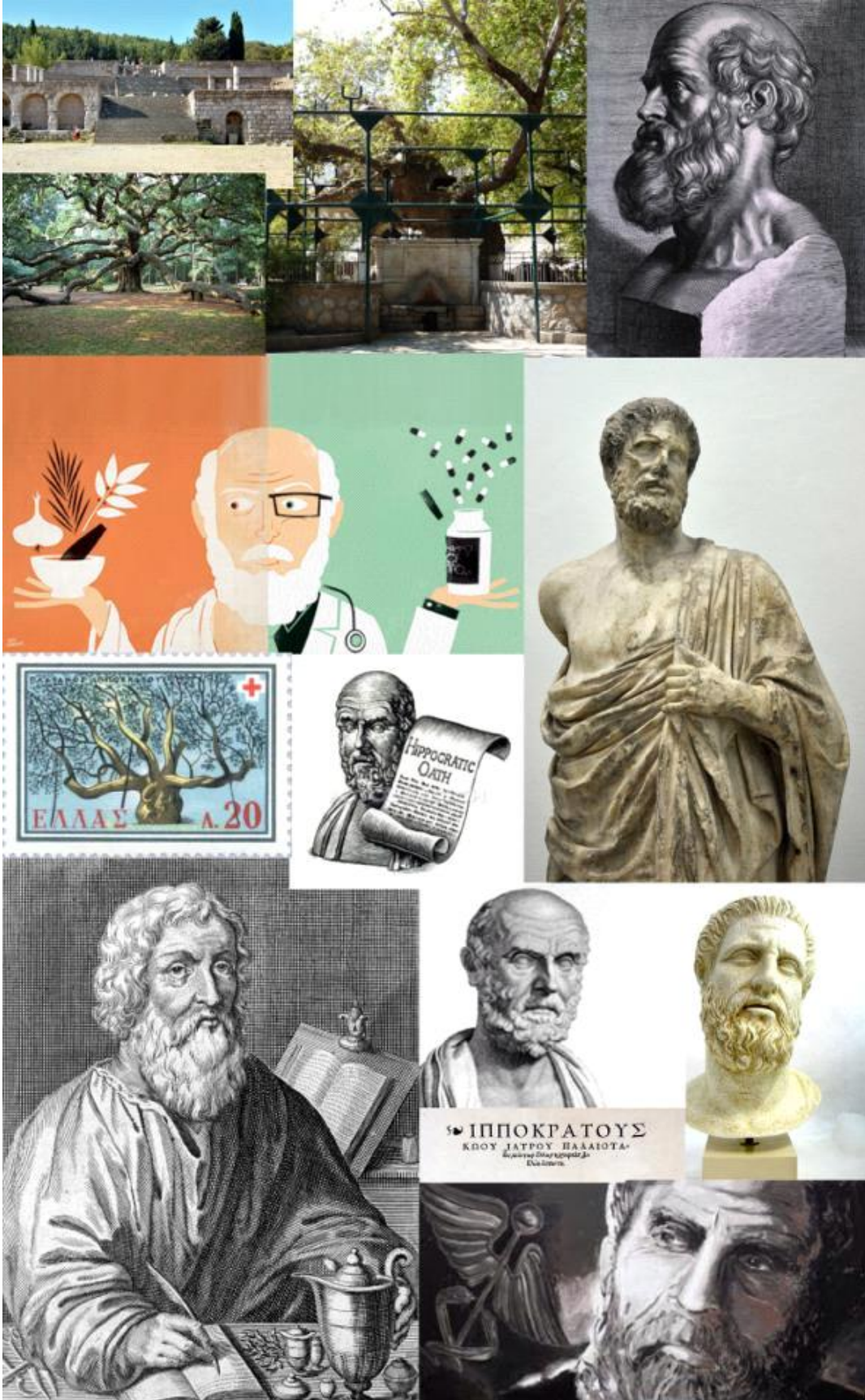
Ποιος είναι;

1^ο Γενικό Λύκειο Κω

Ιπποκράτειο

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

κ. Στεργίου Ευμορφία

Συμμετέχοντες μαθητές

- Βακουφάρη Δέσποινα
- Βογιατζόγλου Σεραφείμ
- Γιαννής Ιωάννης
- Έψιμος Θεόφιλος
- Καλυμιοναρχής Σεβαστιανός
- Κανδή Ιωάννα
- Κιαπόκα Ελένη
- Μαράγκας Άλκης
- Μαυρολέων Γιώργος
- Μπίρης Μάριος
- Σταυρινούδη Αικατερίνη-Μαρία
- Στογιάνοβιτς Μιντ Λέτο
- Τσιάμης Θεόδωρος
- Τσιορνί Έγκορ
- Φερρού Γκράβεν Παράσχος
- Χάνδανος Μενέλαος

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η χρονολογία γέννησης του Ιπποκράτη τοποθετείται στο 460 π.Χ., στις 27 του Αργιανίου, μήνας που αντιστοιχεί στον σημερινό Απρίλιο περίπου. Ποικίλες ήταν οι αμφιβολίες που υπήρξαν σχετικά με το έτος γέννησης του, ωστόσο όλες αναφέρονταν στον 5ο αιώνα. Τόπος γέννησης του υπήρξε η Κως και πιθανότατα η παλαιά πρωτεύουσα του νησιού, η Αστυπάλαια, που βρισκόταν κοντά στην σημερινή Κέφαλο. Η Κωακή καταγωγή του επιβεβαιώνεται από τον Πλάτωνα, τον ιατρό Μένωνα, μαθητή του Αριστοτέλη και από τον παλαιότερο βιογράφο του, τον Σωρανό τον Εφέσιο. Δεν αμφισβητήθηκε ούτε από τους μεταγενέστερους συγγραφείς, οι οποίοι τον αναφέρουν κατά κανόνα ως "Ιπποκράτη τον Κών".

Η περίοδος βίου του Ιπποκράτη ταυτίστηκε με την ιατρική παράδοση του νησιού. Βέβαια είναι ευρύτερα γνωστό ότι, πριν την γέννηση του ήδη, λειτουργούσε στην Κω το Ασκληπιείο, τόπος στον οποίο συνέρρεε το πλήθος για προσκύνημα και θεραπεία από ασθένειες. Δεν το επισκέπτονταν μόνο ντόπιοι αλλά επίσης πληθυσμός από όλα τα μέρη της Ελλάδας. Επιπλέον, ενεργή ήταν στο νησί και η Ιατρική σχολή, παρόμοια με αυτήν της γειτονικής Κνίδου.

Ο Ιπποκράτης ήταν υιός του Ηρακλείδη και της Φαιναρέτης, εικοστός απόγονος του Ηρακλή και δέκατος ένατος απόγονος του Ασκληπιού. Θα ήταν αδύνατο να μην συνδεθεί συγγενικά ο μεγαλύτερος ιατρός της αρχαιότητας με τον απaráμιλλο θεραπευτή, τον Ασκληπιό, που πιστευόταν ότι ήταν ο ευρετής της ιατρικής. Όμως, σε αντίθεση με άλλους γιατρούς, οι οποίοι επιδίωξαν να αναγάγουν την καταγωγή τους στον Ασκληπιό, για να αποκτήσουν φήμη και αίγλη, ο Ιπποκράτης δεν βρέθηκε ποτέ στην ανάγκη να προβάλλει την καταγωγή του, διότι ο ίδιος καταγόταν από πατέρα και παππού που υπήρξαν λαμπροί Ασκληπιάδες, ιερείς του Ασκληπιείου.

Θα μπορούσαμε κάλλιστα να διατυπώσουμε και μερικές παρατηρήσεις για την παράδοση που συνδέει συγγενικά τον Ιπποκράτη με τον Ηρακλή. Οι παραδόσεις που θέλουν τον Ηρακλή να ναυαγεί στο νησί της Κω και να παντρεύεται την Χαλκιόπη, κόρη του βασιλιά Ευρυπίλου, σχετίζονται προφανώς με την κάθοδο των Ηρακλείδων και την εγκατάσταση των Δωριέων στη Κω. Ο Ηρακλής είναι ένας θεός αλεξίκακος που νικά τα τέρατα του σκότους και σώζει ανθρώπους από τα κακά που τους απειλούν. Επιπλέον υπήρξε φίλος του Απόλλωνα, του θεού της ιατρικής. Ο Ηρακλής έχει την ιδιότητα να γλυτώνει ανθρώπους από καταστρεπτικές δυνάμεις και ο Ιπποκράτης απαλλάσσει τους ανθρώπους από τις ολέθριες ασθένειες. Ο πρώτος είναι μυθικός ευεργέτης των ανθρώπων, ενώ ο δεύτερος υπαρκτός.

Ωστόσο και την θεϊκή καταγωγή του να του αφαιρούσαμε, ο Ιπποκράτης δεν θα έχανε την δόξα και το μεγαλείο του. Ο πατέρας του υπήρξε άριστος ιατρός και συνάμα διακεκριμένος ιερέας του Ασκληπιείου. Ο παππούς του, που έφερε το όνομα του, ήταν πρωθιερέας και περίφημος ιατρός στον οποίο αποδόθηκαν ορισμένα έργα.

Η μητέρα του, Φαιναρέτη, υπήρξε απόγονος των Ηρακλειδών σύμφωνα με την παράδοση. Η φήμη που διαδόθηκε από πολύ λίγους και θέλει την κόρη της προαναφερομένης να είναι η πραγματική μητέρα του Ιπποκράτη αμφισβητείται.

Σύζυγος του ήταν η Αβλαβία, με την οποία απέκτησε δύο υιούς, το Θεσσαλό και το Δράκοντα και μια κόρη που παντρεύτηκε τον Πόλυβο, τον ιατρό. Οι γιοι του διδάχτηκαν από τον ίδιο την ιατρική και αναδείχτηκαν στον τομέα αυτόν.

Η ιατρική παράδοση της οικογένειας δεν σταμάτησε στον Ιπποκράτη και στους γιούς του. Συνεχίστηκε με επιτυχία και στις επόμενες γενιές και σε συγγενείς εξ αίματος. Μερικοί από αυτούς έφεραν τα ονόματα Ιπποκράτης, Θεσσαλός και Δράκων.

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

Οπωσδήποτε ο Ιπποκράτης διδάχθηκε την ιατρική μέσα στην οικογένεια και στο εξέχον γένος του, που συγκροτούσε τη Σχολή της Κω, μία από τις δύο σημαντικότερες σχολές της αρχαιότητας, και ασφαλώς είχε καλή γνώση των θέσεων της δεύτερης, της Σχολής της Κνίδου, ειδικά αν όντως μαθήτευσε κοντά στον διαιτολόγο Ηρόδικο τον Κνίδιο, έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της Κνιδίας Σχολής. Ως διδάσκαλοι του Ιπποκράτη αναφέρονται επίσης ο ρήτορας/σοφιστής Γοργίας ο Λεοντίνος και ο φιλόσοφος Δημόκριτος ο Αβδηρίτης, ωστόσο οι σχετικές πληροφορίες δεν φαίνεται να ευσταθούν. Το μόνο βέβαιο είναι ότι ο Ιπποκράτης είχε προνομιακή πρόσβαση στη συσσωρευμένη γνώση ενός από τα κορυφαία ιατρικά ιδρύματα της εποχής του και κατά πάσα πιθανότητα πήρε όλη την εγκύκλια μόρφωση, που είχαν οι σημαντικοί Έλληνες του 5ου π.Χ. αιώνα.

Ασκήθηκε στην ιατρική επιστήμη της σχολής της Κω και της σχολής της Κνίδου, αλλά δεν καθλώθηκε από το μυστικισμό της ιερατικής ιατρικής που επικρατούσε μέχρι τότε. Περίοδευσε πολλές χώρες, όπως τη Θράκη, τη Θάσο αλλά και την Αίγυπτο. Μελέτησε την φύση, το κλίμα, τα έθιμα και το χαρακτήρα των λαών τους και συγκέντρωσε πολύτιμες γνώσεις

Μετά από όλες αυτές τις περιοδείες γύρισε στην Κω και γεμάτος εμπειρίες, άρχισε να επεξεργάζεται το πολύτιμο επιστημονικό υλικό που είχε συλλέξει. Ανέλαβε την ιατρική σχολή της Κω και άρχισε να διδάσκει τους νέους που είχαν την έφεση και την ικανότητα να σπουδάσουν. Ερεύνησε την ιατρική των ιερέων του Ασκληπιείου της Κω, παρακολούθησε την ιατρική των μάγων και των πρακτικών γιατρών, μελέτησε την ιατρική των Γυμναστών και των Φιλοσόφων, εφάρμοσε νέες θεραπευτικές μεθόδους, απλοποίησε τις θρησκευτικές διατυπώσεις, καταδίκασε της αγυρτείες και διακήρυξε το νέο ιατρικό του «πιστεύω». Διέδωσε, επίσης, το ανθρωπιστικό του δόγμα: «ωφελείν ή μη βλάπτειν» (να ωφελείς, ή μην βλάπτεις) και έθεσε ως κορωνίδα των ηθικών αξιών του το περίφημο: «ην γαρ παρή φιλανθρωπίη, πάρεστι και φιλοτεχνίη» (όπου υπάρχει αγάπη για τον άνθρωπο, υπάρχει αγάπη και για την τέχνη).

Για τον Ιπποκράτη, μεγάλος οδηγός ήταν η Μητέρα Φύση. Θεωρούσε την ιατρική άρρηκτα συνδεδεμένη με την φιλοσοφία, γεγονός που τον έκανε να πιστεύει ότι ικανός γιατρός μπορεί να γίνει μόνον ο φιλοσοφικά σκεπτόμενος. Γι' αυτόν ο γιατρός έπρεπε να είναι μεταξύ άλλων θεοσεβής, φιλόανθρωπος, σεμνός, καθαρός, αφιλοχρήματος, υπομονετικός, ευγενής, εχέμυθος και μετρίοφρων.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ

Ο Ιπποκράτης, όντας φιλομαθής, αποφάσισε να βγει πέρα από τα σύνορα του νησιού του και να ταξιδέψει όσο περισσότερο μπορούσε προκειμένου να διευρύνει τους γνωστικούς του ορίζοντες πάνω στην ιατρική επιστήμη.

Πιο συγκεκριμένα περιόδευσε στη Θράκη, στη Σκυθία, στη Θάσο, στη Δήλο, στη Μακεδονία, στην Ιωνία, στη Λιβύη, στην Προποντίδα, στον Ελλήσποντο, στη Θεσσαλία, στην Αθήνα, στη Σμύρνη και στην Αίγυπτο. Σε αυτά τα ταξίδια που διήρκησαν περίπου δώδεκα (12) χρόνια συνέλεξε πλήθος πληροφοριών που είχαν σχέση με τη φύση, το κλίμα, τον τρόπο ζωής των κατοίκων, τις ασθένειες που τους ταλαιπωρούσαν και την επίδραση που είχε το περιβάλλον στους ανθρώπους.

Παράλληλα με την εξερεύνηση νέων πεδίων της ιατρικής επιστήμης, ο Ιπποκράτης είχε προσκληθεί από τον Περδίκκα, το βασιλιά της Μακεδονίας, που θεωρήθηκε φθισικός, για να αντιμετωπίσει την ασθένειά του. Ο Ιπποκράτης επισήμανε ότι η νόσος του Περδίκκα ήταν αποτέλεσμα του κρυφού έρωτα που αισθανόταν προς την ερωμένη του πατέρα του, Αλεξάνδρου, τη Φίλα, τον απάλλαξε από τον πόνο και κέρδισε την εύνοιά του.

Η μεγάλη φήμη του, ωστόσο, έφτασε μέχρι και στα Άβδηρα. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Δημόκριτος, που κατοικούσε εκεί, αδιαφορούσε για τα ανθρώπινα και γελούσε για ευτυχή και δυστυχή συμβάντα. Αυτό ανησύχησε τη βουλή και το δήμο των Αβδηριτών και πιστεύοντας ότι ο σοφός είχε χάσει τα λογικά του, απευθύνουν έκκληση προς τον Ιπποκράτη να σπεύσει, για να σώσει το Δημόκριτο, που αποτελούσε τη δόξα της πόλης του. Οι Αβδηρίτες μάλιστα πρότειναν στον Ιπποκράτη το υπέρογκο πόσο των 10 ταλάντων, το οποίο εκείνος αρνήθηκε κατηγορηματικά. Αφού συναντήθηκε και γνωρίστηκε και με το Δημόκριτο, οι δύο άντρες πέρασαν πολλές ώρες συζητώντας. Με τον τρόπο αυτό ο Ιπποκράτης διέγνωσε ότι ο Δημόκριτος ήταν διανοητικά υγιέστατος και ότι δικαιολογημένα γελούσε με την τρέλα των ανθρώπων. Αφού, λοιπόν, ανέπτυξε φιλία με τον έξοχο φιλόσοφο, ευχαρίστησε τους Αβδηρίτες που τους έφεραν σε επαφή και αναχώρησε. Δε γνωρίζουμε τι ακριβώς αληθεύει από αυτό το περιστατικό. Ωστόσο είναι βέβαιο ότι ο Ιπποκράτης διέμεινε κάποιο χρονικό διάστημα στα Άβδηρα και θεράπευσε πολλούς αρρώστους.

Οι εκκλήσεις, όμως προς τον Ιπποκράτη δε σταματούν εκεί. Ο βασιλιάς της Περσίας, Αρταξέρξης, ανησυχώντας για την εξάπλωση της λοιμικής νόσου που μάστιζε το στρατό του, αφού έμαθε ότι ο Ιπποκράτης ήταν προικισμένος με θεϊκή δύναμη, έστειλε έκκληση προς τον Κώο ιατρό για την καταπολέμηση της νόσου. Όπως ήταν

φυσικό, του υποσχέθηκε άπειρο χρυσό και ύψιστες τιμές. Ωστόσο, ο Ιπποκράτης αρνήθηκε, καθώς θεώρησε ότι είναι ανεπίτρεπτο να καρπωθεί τον πλούτο των Περσών και να απαλλάξει από τη νόσο τους εχθρούς των Ελλήνων. Κάτι τέτοιο θα θεωρούνταν προδοσία. Πάντως, η άρνηση αυτή του Ιπποκράτη φανερώνει την τιμιότητά του, την αφιλοχρηματία του και φυσικά την φιλοπατρία του.

Πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι ο Ιπποκράτης προσέφερε τη βοήθειά του και την περίοδο του λοιμού στην Αθήνα. Πιο συγκεκριμένα, λέγεται ότι έστειλε τους υιούς του και το γαμπρό του σε εκείνες της περιοχές από όπου προήλθε ο λοιμός, δηλαδή στη χώρα των Ιλλυριών και των Παιόνων, ενώ ο ίδιος κατέβηκε από τη Θεσσαλία στην Αθήνα. Ωστόσο, υπάρχουν και εκείνοι που αμφισβητούν κάτι τέτοιο, καθώς οι πληροφορίες είναι ελλιπείς. Αρχικά, η έλευση του Ιπποκράτη στην Αθήνα για την αντιμετώπιση του λοιμού δεν αναφέρεται στο έργο του Θουκυδίδη, ο οποίος μάλιστα σημειώνει ότι οι γιατροί δεν μπόρεσαν να εξαλείψουν τη νόσο αυτή. Επιπλέον, είναι σχεδόν αδύνατο ο Ιπποκράτης να είχε δύο γιους και ένα γαμπρό μόλις στην ηλικία των 30 χρόνων! Ένα λατινικό χειρόγραφο, όμως αναφέρει ότι ο Ιπποκράτης πήγε στην Αθήνα, παρατήρησε ότι οι σιδηρουργοί δεν προσβάλλονταν από το λοιμό, απολύμανε με το πυρ τον αέρα της πόλεως και, αφού κατέστειλε την επιδημία, οι Αθηναίοι του ανήγειραν σιδερένιο ανδριάντα με την επιγραφή : ΠΠΟΚΡΑΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΗ ΗΜΩΝ.

Παρά τις οποιεσδήποτε επιφυλάξεις, το γεγονός αυτό αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα των παραδόσεων για τις ανεκτίμητες υπηρεσίες που προσέφερε ο Ιπποκράτης στο πανελλήνιο με τις γνώσεις και τα έργα του. Εξάλλου οι τιμές των Αθηναίων είναι μία χαρακτηριστική έκφραση της βαθειάς ευγνωμοσύνης τους προς το πρόσωπο του Ιπποκράτη.

Όσον αφορά τη σχέση του με το Μαντείο των Δελφών, διατηρούσε πάντοτε πολύ στενούς δεσμούς με το μεγάλο ιερό του Απόλλωνα. Στους Κώους Ασκληπιάδες, από ευγνωμοσύνη προς τη βοήθεια που προσέφερε ο Νέβρος, ο προπάππος του Ιπποκράτη, είχε παραχωρηθεί το προνόμιο να συμβουλευονται πρώτοι το Μαντείο. Έτσι, όταν ο Ιπποκράτης μετέβη στους Δελφούς, οι Αμφικτίονες του απέδωσαν τις πρέπουσες τιμές και τα προνομιακά αξιώματα.

ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ

Επιστρέφοντας στην Κω από ένα ταξίδι του στην Αίγυπτο, ξεκίνησε τον «πόλεμο» εναντίον της σχολής της Κνίδου, που είχε επικεφαλής τον γιατρό Ευρυφώντα. Η σχολή αυτή ήταν, μέχρι τότε, ότι ανώτερο υπήρχε και η γνώμη του Ευρυφώντα ήταν σεβαστή σε όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με τη σχολή της Κνίδου, η ιατρική ασκούνταν μέσα σε ναούς και ιερούς χώρους, ενώ τον ρόλο των γιατρών αναλάμβαναν ιερείς, που κρατούσαν μυστικές τις μεθόδους τους. Οι ασθενείς δεν εξετάζονταν, αλλά κατέγραφαν οι ίδιοι τα συμπτώματα και τις παρατηρήσεις για την υγεία τους σε ειδικά δελτία και πρότειναν μόνοι τους τη θεραπεία. Ο Ιπποκράτης μελέτησε αυτά τα δελτία και

αποκάλυψε τα μυστικά της «ιερατικής» ιατρικής στην αγορά της Κω. Ήταν το πρώτο «χτύπημα» εναντίον της σχολής της Κνίδου. Η χαριστική βολή, όμως, του Ιπποκράτη, ήταν η ίδρυση της ιδιωτικής σχολής ιατρικής, στην οποία μπορούσε να μαθητεύσει όποιος ήθελε. Έτσι, απάλλαξε την ιατρική από το μυστικισμό και τις δεισιδαιμονίες και ξεκίνησε την οργανωμένη διδασκαλία της.

Ο Ιπποκράτης ήταν καινοτόμος και πρωτοπόρος σε όλους τους τομείς. Πάνω από όλα ήταν επιστήμονας, που παρατηρούσε το αντικείμενό του, έκανε έρευνα και κατέγραφε τα συμπεράσματά του μεθοδικά. Πίστευε ότι το παν είναι η πρόληψη και όχι η διάγνωση. Σε αυτή τη θέση, μάλλον, συνέτεινε το γεγονός, ότι εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν ανεπτυγμένες θεραπευτικές και φαρμακευτικές μέθοδοι, άρα το ζήτημα ήταν να προλάβει την εκδήλωση κάποιας ασθένειας. Για την αρρώστια υποστήριζε, ότι υπάρχουν στάδια «γέννηση, εξέλιξη, θάνατος». Εντόπιζε την ασθένεια σαν πρόβλημα ολόκληρου του οργανισμού και όχι σε ένα συγκεκριμένο σημείο. Για αυτό και η εξέταση, κατά τον Ιπποκράτη, έπρεπε να είναι εξονυχιστική. Τόσο ο ίδιος, όσο και οι μαθητές του, εξέταζαν κάθε σημείο ενός ασθενή. Τα μαλλιά, τα μάτια, τα νύχια, την αναπνοή, τον ύπνο, τη φαγούρα, ακόμα και τα δάκρυα, ήταν αντικείμενα μελέτης για τους «Ιπποκρατικούς» γιατρούς. Ιδιαίτερη έμφαση έδινε ο Ιπποκράτης στα υγρά του σώματος, το αίμα, το φλέγμα, την κίτρινη και τη μαύρη χολή. Θεωρούσε, πως η καλή υγεία ήταν αποτέλεσμα της σωστής αναλογίας των υγρών αυτών. Γι' αυτό, στις εξετάσεις του δοκίμαζε ακόμα και τα πτύελα και τα ούρα των ασθενών.

Εξχωριστή θέση στην ιατρική του Ιπποκράτη κατείχε η φύση. Κατά τον πατέρα της σύγχρονης ιατρικής, στον άνθρωπο ενυπάρχει μια ζωική δύναμη, που καθορίζει την ισορροπία του οργανισμού και δεν είναι άλλη από τη φύση. Γι' αυτό, ερευνούσε το φυσικό περιβάλλον του ασθενή. Τον τόπο διαμονής, το κλίμα στο οποίο ζούσε, αλλά και τις καιρικές μεταβολές του τόπου του. Η σωστή διατροφή και η δίαιτα ήταν επίσης βασικές προϋποθέσεις για την καλή υγεία του ανθρώπου. Λόγω της μαθητείας του κοντά στον Ηρόδοτο, ο Ιπποκράτης έδινε μεγάλη σημασία στη φυσικοθεραπεία και στη βασική της μέθοδο, που είναι η μάλαξη. Κι όλα αυτά, πριν δύομιση χιλιάδες χρόνια, όταν οι περισσότεροι άνθρωποι, για να γίνουν καλά, προσεύχονταν στον Δία!

Παρά τα σχεδόν ανύπαρκτα μέσα της εποχής του, ο Ιπποκράτης πραγματοποιούσε δύσκολες χειρουργικές επεμβάσεις. Εκείνος και οι μαθητές του, αντιμετώπιζαν με επιτυχία περιστατικά της ορθοπεδικής, της καρδιοχειρουργικής και της βασικής χειρουργικής. Ακόμα και επεμβάσεις στο ανθρώπινο κρανίο πραγματοποιούσε ο Ιπποκράτης, όπως διαβάζουμε σε αρκετά από τα έργα του. Εκτός από την ίδια την επέμβαση, ο Ιπποκράτης έδινε μεγάλη σημασία στην προετοιμασία του ασθενούς και του χειρουργείου. Στο έργο του <<Κατ' ιατρείον>> περιγράφει αναλυτικά πώς πρέπει να ετοιμάζεται ο ασθενής πριν την επέμβαση, πώς αποστειρώνονται τα εργαλεία, πώς διαμορφώνεται ο χώρος, αλλά και πώς χρησιμοποιείται το τεχνητό και το φυσικό φως κατά την επέμβαση.

Η ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ ΣΤΙΣ ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΓΕΝΙΕΣ

Ο Ιπποκράτης πέθανε σε μεγάλη ηλικία, όμως αυτό δε σημαίνει πως μαζί με αυτόν χάθηκαν και όσα έμαθε για την Ιατρική. Όσο ζούσε, ο Ιπποκράτης, ενώ ταξίδευε και δίδασκε τους μαθητές του, έγραφε παράλληλα και βιβλία στα οποία αποτυπώνονταν οι γνώσεις του. Τα έργα αυτά κρίνονται σαν τα πρώτα επιστημονικά συγγράμματα ιατρικής. Έγραψε πενήντα εννιά (59) έργα στην Ιωνική διάλεκτο. Τα συγγράμματα αυτά οι επιστήμονες τα κατατάσσουν σε έξι κατηγορίες.

Στην πρώτη κατηγορία, τα βιβλία γενικού περιεχομένου. Εδώ ανήκουν «Ο Όρκος», «Ο νόμος», «Περί αρχαίας ιατρικής», «Περί ιατρού», «Περί τέχνης», «Περί ευσημοσύνης», «Παραγγελία», και «Αφορισμοί».

Ακολουθούν τα ανατομικά έργα, τα οποία είναι «Περί ανατομής», «Περί καρδιάς», «Περί σαρκών», «Περί αδένων», «Περί οστέων φύσεως», «Περί γονής», «Περί φύσεως παιδιού», «Διαιτητικά», «Περί τροφής», «Περί διαίτης», «Περί διαίτης υγιεινής».

Έπειτα, στην ειδική νοσολογία ανήκουν τα βιβλία : «Περί επιδημιών», «Περί παθών», «Περί νόσων», «Περί των εντός παθών»

Στη συνέχεια, μέρος της «Θεραπευτικής» συλλογής είναι τα βιβλία «Περί διαίτης οξέων», «Περί υγρών χρήσιος».

Επιπρόσθετα, τη «Χειρουργική» απαρτίζουν τα έργα του : «Κατ' ιατρείον», «Περί ελκών», «Περί αιμορροΐδων», «Περί συρίγγων», «Περί των εν τη κεφαλή τραυμάτων», «Περί αγμών», «Περί άρθρων», «Μοχλικός».

Αξίζει να σημειωθεί ότι εκτός από τις προαναφερθείσες συλλογές υπάρχουν πολλές άλλες, που διαπραγματεύονται ζητήματα Προγνωστικής, Οφθαλμολογίας, Μαιευτικής και Γυναικολογίας, Παιδιατρικής κ.λ.π.

Η ΙΠΠΟΚΡΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Γενικά, ο Ιπποκράτης θεωρεί ότι τα πάντα προέρχονται από τα 4 στοιχεία, σε καθένα από τα οποία ανταποκρίνεται η ιδιότητα του ψυχρού, του ξηρού, του θερμού, του υγρού. Στα στερεά συστατικά του σώματος υπερισχύει το γαιώδες και στα υγρά το υδατώδες. Συνεκτική ουσία των πάντων είναι το πνεύμα, έμφυτο και θερμό στον άνθρωπο, που εδρεύει στην καρδιά.

Η Ιπποκρατική μεθοδολογία έχει τρεις θεμελιώδεις αρχές: την κλινική παρατήρηση, την εμπειρία και τον ορθολογισμό. Και στηρίζεται στη νοσολογική τριαδική αρχή: άρρωστος, αρρώστια και ιατρός. Στο σώμα ενυπάρχει μία ιδιαίτερη ζωική δύναμη, η φύσις. Από αυτή τη δύναμη εξαρτάται η συντήρηση, η ανάπτυξη, αλλά και η

θεραπεία του σώματος και η επαναφορά του από την παθολογική κατάσταση στη φυσιολογική. Για το σκοπό αυτό, ο Ιπποκράτης πίστευε ότι η ανάπαυση είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Αυτή είναι και η σημαντικότερη σύλληψη του Ιπποκράτη, ο οποίος δικαιώνεται σήμερα από τις σύγχρονες απόψεις περί υγείας και ισορροπίας του βιο-ενεργειακού δυναμικού του οργανισμού. Άλλωστε, ο Ιπποκράτης δεν εντοπίζει τη νόσο στα όργανα. Θεωρεί πως ο άρρωστος αποτελεί ενιαία ψυχοσωματική οντότητα και ότι η αρρώστια διέπεται από φυσικούς νόμους. Ο ιατρός, λοιπόν, υποβοηθά τη θεραπευτική δύναμη της φύσης και έτσι ο ασθενής αντιμετωπίζεται με μία εντελώς διαφορετική οπτική.

Σύμφωνα μ' αυτό το δόγμα, το σώμα περιέχει τέσσερις χυμούς: το αίμα, το φλέγμα, την κίτρινη και τη μαύρη χολή. Η ισορροπία της αναλογίας των χυμών συντηρεί την υγεία ("ευκρασία"), ενώ η διαταραχή της ("δυσκρασία") προκαλεί τις αρρώστιες. Η σωστή αναλογία των χυμών χαρακτηρίζεται με τον όρο <<κράσι>>.

ΚΑΚΟΗΘΕΙΕΣ

Μία μεγάλη διάνοια σαν τον Ιπποκράτη εκτός από θαυμαστές έχει και εχθρούς. Πολλοί ήταν αυτοί που ζήλεψαν την ευρηματικότητά του και προσπάθησαν να τον 'καταστρέψουν'. Μάγοι θεραπευτές ενοχλήθηκαν από την πρωτοποριακή του διδασκαλία, που έστρεψε όλο και περισσότερο κόσμο εναντίον τους. Ιδιοτελείς ιατροί και ιερείς των Ασκληπιειών ήταν αντίθετοι με την αποκάλυψη μυστικών της τέχνης σε νέους που δεν προερχόντουσαν από ιατρικές οικογένειες ή Ασκληπιάδες. Ένας Ανδρέας πέντε-έξι γενεές μετά τον θάνατο του Ιπποκράτη, τον κατηγορήσε για το κάνιμο του αρχείου της Κνίδου, για να σφετερισθεί παρατηρήσεις των προγενέστερών του ή για να ωφεληθεί η Σχολή της Κω. Επίσης διαδόθηκε ότι αιτία των ταξιδιών του ήταν η φυγή από το νησί, διότι πυρπόλησε το ναό του Ασκληπιού.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

Σε προχωρημένη ηλικία μετακόμισε στη Θεσσαλία. Πιθανοί λόγοι ήταν, για να ζητήσει την βοήθεια των Θεσσαλών, επειδή η Κω δεχόταν επιθέσεις από την Αθήνα στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Ίσως επειδή ήταν σε σύγκρουση με το κατεστημένο των Ασκληπιάδων γιατρών ή απλώς επιζητούσε την ανάπαυση σε μια περιοχή που του ήταν γνωστή και βρισκόταν σε φάση ανάπτυξης ή λόγω των πατροπαράδοτων στενών δεσμών Κώων-Θεσσαλών. Πέθανε σε μεγάλη ηλικία, που η κατοπινή παράδοση για να τον τιμήσει, ανέβασε στα 104 ή 109 χρόνια. Ο τάφος του τοποθετήθηκε μεταξύ Τυρνάβου και Λάρισας και με βάση τον Σωράνο τον Εφέσιο σωζόταν μέχρι τον 2ο αι. μ.Χ. Επίσης αναφέρεται ένας θρύλος που έλεγε ότι στον τάφο του παρέμενε σμήνος μελισσών, των οποίων το μέλι είχε θεραπευτικές ιδιότητες. Αυτός ανακαλύφθηκε μετά από πλημμύρα το 1826 κοντά στη Λάρισα λάρνακα μαζί με μια

πλάκα με επιγραφή. Βρέθηκε από τους λόγιους Θωμά Ανδρεάδη και Ιωάννη Οικονομίδα και παραδόθηκε στον Νετσήπ-Μπέη, προστάτη των Χριστιανών, για να την διασώσει. Το 1857 βρέθηκε στο σπίτι του από τον γιατρό Σ. Σαμαρτσίδα, οποίος την δημοσίευσε. Η επιτύμβια πλάκα έγραφε τα εξής:

...ΙΠΠΟΚΡΑΤ...ΚΩ...ΑΓΛΑΟΦ...

...ΣΩΜΑ...

ΠΟΛΕΙ...ΜΕ...ΤΕΛΕΣΦ...

ΑΓΑΘΗ...ΑΡΕ...ΕΝΕΚΑ...

...ΧΡΗΣΤ...ΧΑΙΡΕ

Πολλούς μελετητές απασχόλησε το πλήρες κείμενο της επιγραφής. Ο Β. Χατζηβασιλείου το συμπλήρωσε ως εξής:

(ΙΗΤΡΟΥ) ΙΠΠΟΚΡΑΤ(ΟΥΣ) ΚΩ(ΟΥ) ΑΓΛΑΟΦ(ΗΜΟΥ)

(ΕΝΘΑΔΕ) ΣΩΜΑ (ΚΕΙΤΑΙ)

ΠΟΛΕΙ (ΤΗ Η)ΜΕ(ΤΕΡΗ) ΤΕΛΕΣΦ(ΟΡΗΣΑΣ)

ΑΓΑΘΗ (ΤΥΧΗ) ΑΡΕ(ΤΗΣ) ΕΝΕΚΑ

(ΑΝΕΡ) ΧΡΗΣΤ(Ε ΤΟΙΣ ΠΑΣΙ) ΧΑΙΡΕ

Επίσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πλάκα είναι ανανέωση της αρχικής ή είναι μεταγενέστερη που τοποθετήθηκε σε μέρος, όπου η παράδοση ήθελε τον τάφο του Ιπποκράτη.

ΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

- *Ουκ έστιν ο θεός αίτιος.* (= Ο θεός δεν είναι υπεύθυνος για κανένα κακό.)
- *Ωφελείν ή μη βλάπτειν.* (= Να είσαι πάντα επωφελής ή να μην προκαλεις βλάβη.)
- *Φύσιν δε πάντων θεοί διεκόσμησαν* (= Τη φύση όλων των πραγμάτων έχουν ρυθμίσει οι θεοί.)
- *Ο ιητρός υπηρέτης της τέχνης.* (= Ο ιατρός είναι υπηρέτης της τέχνης του.)
- *Ειδέναι τι εστιν άνθρωπος.* (= Να γνωρίσουμε τι είναι ο άνθρωπος.)
- *Ψυχής περίπατος, φροντίς ανθρώποισιν.* (= Άσκηση της ψυχής είναι να σκέπτεται ο άνθρωπος.)

- *Ουδέν όφελος εστιν ούτε χρημάτων ούτε των άλλων ουδενός άτερ της υγιείης.* (= Καμία αξία δεν έχουν ούτε τα πλούτη ούτε τα άλλα χωρίς την υγεία.)
- *Τά νοσήματα χρή απ' αρχής ιασθαι.* (= Οι αρρώστιες είναι ανάγκη να θεραπεύονται από την αρχή.)
- *Υπεναντιουσθαι τω νοσήματι τον νοσούντα μετά του ιητρού χρή.* (= Ο άρρωστος οφείλει να υποβοηθεί τον ιατρό στην αντιμετώπιση της νόσου.)
- *Τά εναντία των εναντίων εστιν ήματα.* (= Τα αντίθετα θεραπεύουν τα αντίθετα νοσήματα.)
- *Αι ες το έσχατον λεπτότητος αφιγμένοι δίαιται, χαλεπαί.* (= Δίαιτες, που οδηγούν στα έσχατα όρια αδυναμίας, είναι επικίνδυνες.)
- *Τα ασθενέστερα σιτία ολιγοχρόνιον βιοτήν έχει.* (= Οι πολύ πτωχές τροφές δίνουν λίγα χρόνια ζωής.)
- *Πόνοι σιτίων ηγείσθωσαν.* (= Οι ασκήσεις να γίνονται πριν από τη λήψη τροφής.)
- *Παν το πολύ τη φύσει πολέμιον.* (= Κάθε υπερβολή αντιστρατεύεται προς τη φύση.)
- *Γνώσεως αμοιρων μη επαγγέλου.* (= Αν δεν έχεις γνώσεις για κάτι, μην καταγίνεσαι με αυτό.)

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

Ο Όρκος του Ιπποκράτη είναι ένας από τους πιο σημαντικούς όρκους λόγω της επίδρασης που είχε στην ηθική της επιστήμης. Δεν ενδιαφέρει μονό τους ιατρούς, αλλά κάθε επιστήμονα και επαγγελματία, που πιστεύει στον ανθρωπισμό και θεώρει το επάγγελμα του ιερή αποστολή μέσα στην κοινωνία. Για αυτόν έχουν γραφτεί σχόλια και αναφορές από πολλούς μελετητές, όπως ο Scribonius Largus, ο Άγιος Γρήγορος ο Ναζιανζινός και ο Άγιος Ιερώνυμος. Με την ανακάλυψη της τυπογραφίας σημειωθήκαν πολλές εκδόσεις του ιδιαίτερα στη λατινική.

Η περίοδος συγγραφής του δεν έχει εξακριβωθεί με ακρίβεια και υπήρχαν κατά καιρούς διαφορές απόψεις. Ωστόσο συστηματικές μελέτες έχουν οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι γράφτηκε τον 5ο ή τον 4ο αιώνα π.Χ. μέσα στα πλαίσια λειτουργίας της Ιατρικής Σχολής της Κω, κυρίως γιατί έχουν παρατηρηθεί στοιχεία επίδρασης των δημοκρατικών ιδεών της Απολλώνιας ηθικής, η οποία εμφανίστηκε εκείνη την περίοδο.

Επίσης, στον Όρκο διακρίνονται παλαιά και νεώτερα στοιχεία εναρμονισμένα σε ενιαίο κείμενο, όπως κάποια πατριαρχικά έθιμα των Ασκληπιάδων και επιδράσεις από την σοφιστική σκέψη. Επιπλέον η περίοδος την ορκωμοσίας δεν μπορεί να εξακριβωθεί τελείως, εφόσον κάποια μέρη του αναφέρονται περισσότερο σε αποφοίτους της Σχολής,

ενώ αλλά αρμόζουν σε μελλοντικούς μαθητές. Υπάρχει όμως και η άποψη ότι οι σπουδαστές ορκίζονταν δυο φορές.

Αποτελεί το πιο γνωστό κείμενο της Ιπποκρατικής συλλογής, για το οποίο έχουν δοθεί πολλές αναφορές. Το περιεχόμενο του αντικατοπτρίζει το ιεραποστολικό πνεύμα της Σχολής υπογραμμίζοντας τα βασικότερα καθήκοντα και τις αρχές του επαγγέλματος. Ο Όρκος έχει υποσχετικό χαρακτήρα και μπορεί να χωριστεί σε τέσσερα μέρη. Στην αρχή ο ορκιζόμενος επικαλείται τους θεούς. Στο δεύτερο και τρίτο μέρος αναφέρει τις υποχρεώσεις του ως ιατρός και τα καθήκοντά του προς τους αρρώστους. Και τέλος στο τέταρτο μέρος δίνει μια ευχή.

ΔΟΜΗ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΣΗ

Ο Όρκος από πλευράς μορφής παρουσιάζει τελειότητα και θεωρείται κόσμημα της αρχαίας λογοτεχνίας. Έχει κυκλική δομή και η γλώσσα του είναι η νεότερη ιωνική διάλεκτος, η οποία πιθανότατα επιλέχθηκε αντί της δωρικής, επειδή θεωρούνταν πιο καλλιεργημένη. Περιλαμβάνει όμως και λίγους αττικούς τύπους. Υπήρχε άλλωστε και η τάση τον 5ο αιώνα να αντικαθιστούνται μερικοί διαλεκτικοί τύποι από αττικούς.

Αποτελεί το πιο γνωστό κείμενο της Ιπποκρατικής συλλογής, για το οποίο έχουν δοθεί πολλές αναφορές. Το περιεχόμενο του αντικατοπτρίζει το ιεραποστολικό πνεύμα της Σχολής υπογραμμίζοντας τα βασικότερα καθήκοντα και τις αρχές του επαγγέλματος. Ο Όρκος έχει υποσχετικό χαρακτήρα και μπορεί να χωριστεί σε τέσσερα μέρη. Στην αρχή ο ορκιζόμενος επικαλείται τους θεούς. Στο δεύτερο και τρίτο μέρος αναφέρει τις υποχρεώσεις του ως ιατρός και τα καθήκοντά του προς τους αρρώστους. Και τέλος στο τέταρτο μέρος δίνει μια ευχή.

Εξετάζοντας τον συνολικά μπορούμε να διακρίνουμε μια σοφή σύνθεση και ένα υποδειγματικό ηθικό κώδικα. Όλα τα νοήματα εξυπηρετούν το βασικό σκοπό της ζωής και οι ηθικές αρχές συνδέονται οργανικά μεταξύ τους και υπακούουν σε μια κεντρική ιδέα. Αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα πως ο άνθρωπος πρέπει να γίνεται επωφελής και να επιτελεί τον προορισμό του, όταν ζει αγνά και θέτει το επάγγελμα του στην υπηρεσία των συνάνθρωπων του.

Συμπεραίνοντας, ο Όρκος οδηγεί στο ιδανικό ενός ενάρετου ιατρού ο οποίος υποστηρίζει τις ηθικές αξίες, θεωρεί το επάγγελμα και την διδασκαλία του λειτουργήματα και οφείλει ευγνωμοσύνη στον Θεό και στον δάσκαλό του.

ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΟΡΚΟΥ

Το θέμα της γνησιότητας έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές και έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις γύρω από την εποχή και τον δημιουργό του Ιπποκρατικού

Όρκου. Μια από τις πιο κύριες απόψεις είναι ότι ο Όρκος άνηκε στους Πυθαγορείους λόγω της ομοιότητας κάποιων αρχών. Όμως, υπάρχουν πολλά στοιχεία μέσα στον ίδιο τον Όρκο, νοηματικά και εκφραστικά, που ταιριάζουν σε μεγάλο βαθμό με άλλα Ιπποκρατικά έργα, τα οποία θεωρούνται γνήσια. Επιπλέον είναι πολύ δύσκολο να υποδείξει κάποιος ως δημιουργό του Όρκου άλλη προσωπικότητα της αρχαιότητας με παρόμοιο επιστημονικό και ηθικό ανάστημα. Τέλος, η άποψη της συλλογικής δημιουργίας του Όρκου δεν λαμβάνει υπόψη πως μια κοινότητα δεν μπορεί μονή της να συντάξει ένα τέλει οργανικό σύνολο που προϋποθέτει μια ξεχωριστή προσωπικότητα. Για τους λόγους αυτούς μέχρι και σήμερα πολλοί μελετητές θεωρούν τον Όρκο γνήσιο έργο του Ιπποκράτη, παρά τις ορισμένες αμφισβητήσεις.

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑ

Η καθολικότητα των ηθικών κανόνων του Ιπποκρατικού Όρκου συντέλεσαν στην επιβίωση του κειμένου και στην βαθύτατη επίδραση του στην Ιατρική ηθική. Υπάρχουν πολλές αναφορές που του αποδίδουν μεγάλη σημασία, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Ιδιαίτερα με την εμφάνιση του Χριστιανισμού αποδόθηκε ακόμα μεγαλύτερη έμφαση σε αυτόν, λόγω του ανθρωπιστικού του χαρακτήρα. Το ίδιο γεγονός επαναλήφθηκε με την μεταγενέστερη εμφάνιση παραλλαγών του όρκου σε νεότερα πανεπιστήμια και σχολές. Συνοψίζοντας, από όσα έχουν αναφερθεί μέχρι τώρα είναι καταφανής η μεγάλη αξία του Ιπποκρατικού όρκου.

ΤΟ ΑΣΚΛΗΠΕΙΟ

ΘΕΣΗ

Το Ασκληπιείο της Κω είναι κτισμένο στις πλαγιές ενός λοφίσκου με πλούσια βλάστηση και θέα στη θάλασσα και τις Μικρασιάτικες ακτές. Το έδαφος έχει αρκετή

κλίση, γι' αυτό χτίστηκε σε τέσσερα επίπεδα που συνδέονται μεταξύ τους με μαρμάρινα κλιμακοστάσια.

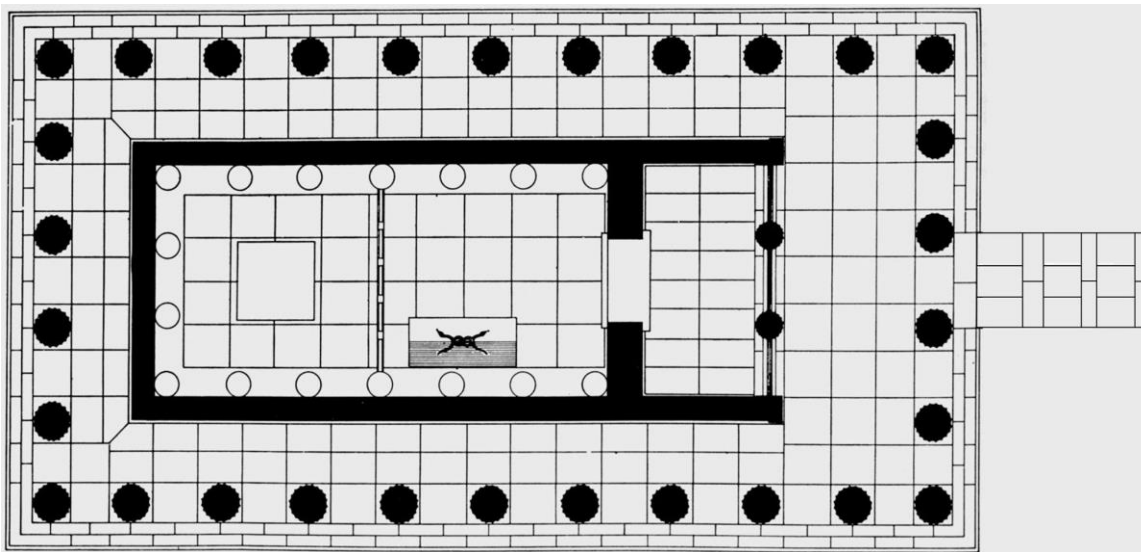
Στο κέντρο του δευτέρου επιπέδου (ή εξέδρας) βρίσκεται ο βωμός που έχει δεξιά του ιωνικό ναό (3ου αι. π.Χ.). Σώζονται τα θεμέλια, δυο κολόνες και αριστερά ρωμαϊκός ναός, αρχιτεκτονικά μέλη. Το γλυπτό διάκοσμο του ναού είχαν φιλοτεχνήσει τα παιδιά του Πραξιτέλους. Κάτω απομένουν σήμερα τα ερείπια της Στοάς, που πρέπει να στέγαζε την ιατρική σχολή του Ιπποκράτη. Κοντά υπήρχαν στην αρχαιότητα θερμές πηγές. Στους αρχαίους χρόνους αποτελούσε χώρο λατρείας του θεού Ασκληπιού και χώρο θεραπείας αλλά και διδασκαλίας της Ιατρικής. Εκεί δίδαξε ο Ιπποκράτης, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της ιατρικής κατά την αρχαιότητα, στη σχολή που είχε ιδρύσει ο ίδιος στο χώρο του Ασκληπιείου.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Από τα πιο σημαντικά ευρήματα του Ασκληπιείου είναι: 17 επιγραφές που μας δίνουν πλούσιες ιστορικές πληροφορίες, 24 χειρουργικά εργαλεία, κάποια μαρμάρινα αναθηματικά μέλη (ένα αυτί και δύο γυναικεία στήθη) καθώς και νομίσματα του 4ου π.Χ αιώνα. Από το 242 π.Χ και μετά η φήμη του Ασκληπιείου έγινε και διεθνώς γνωστή, καθώς όλο και περισσότερος κόσμος κατέφθανε στο νησί για να βρει αντίδοτο στην αρρώστια του. Λέγεται, ότι ο Θεός εμφανιζόταν στα όνειρα των ασθενών και υποδείκνυε τη θεραπεία τους κατά την <<εγκοίμηση>> τους σε ειδικό χώρο του ιερού, ενώ αργότερα υπήρχαν και επαγγελματίες θεραπευτές που χρησιμοποιούσαν επιστημονικές μεθόδους για τη θεραπεία των ασθενών.

Το μνημείο υπέστη φθορές τόσο το 384 μ.Χ όπου ο Αυτοκράτορας Θεοδόσιος εξέδωσε διάταγμα κατεδάφισης των μη χριστιανικών ιερών, όσο και τον 14ο αι. όπου οι Ιππότες του Τάγματος του Αγ. Ιωάννη της Ιερουσαλήμ το λιθοβόλησαν για να χτίσουν οχυρό.

ΑΝΑΣΚΑΦΗ

Το θεραπετήριο του Ιπποκράτη αποκαλύφθηκε μετά από ανασκαφές που έκαναν Γερμανοί αρχαιολόγοι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (1901). Η ανακάλυψη του Ασκληπιείου έγινε το 1902 από τον Γερμανό αρχαιολόγο Rudolf Herzog και τον Κείο ιστοριοδίφη Ιάκωβο Ζαρράφτη, ο οποίος μάλιστα υπολόγισε και υπέδειξε την ορθή θέση του ιερού. Το ιερό αυτό ήταν το σπουδαιότερο αρχαιολογικό μνημείο του νησιού, αλλά και ένα από τα πιο φημισμένα ασκληπιεία της αρχαιότητας. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν από τους Laurenzi (1930) και Morricone (1937-38), μαζί με εργασίες αναστήλωσης και αποκατάστασης. Αξίζει να αναφερθεί πως πολλά αντικείμενα από τις ανασκαφές φυγαδεύτηκαν προς τη Ρώμη και την Κωνσταντινούπολη.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Το Ασκληπιείο της Κω χρονολογείται στο πρώτο μισό του τρίτου αιώνα, λειτουργούσε πριν ακόμα γεννηθεί ο Ιπποκράτης και ένα από τα βασικά καθήκοντα των Ασκληπιαδών ιερέων ήταν να ταξινομούν τα πινάκια με το ιστορικό και τη θεραπεία του κάθε ασθενούς. Αυτά, λοιπόν, μελέτησε ο Ιπποκράτης, δείχνοντας ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαίτα που έπρεπε να ακολουθούν οι ασθενείς σε κάθε περίπτωση. Επίσης, στο Ασκληπιείο, ο Ιπποκράτης εξετάζει την αρρώστια σε σχέση με τη γενικότερη κατάσταση του οργανισμού, επισημαίνει τα κοινά χαρακτηριστικά των επιμέρους ασθενειών, ασχολείται με την πρόγνωση και αναζητεί τις αιτίες.

Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

ΘΕΣΗ

Ο πλάτανος βρίσκεται στην Πλατεία Πλατάνου, μπροστά από το κάστρο των Ιπποτών και το Διοικητήριο και δίπλα στο τζαμί Γκαζί Χασσάν (ανεγέρθη το 1776), στο κέντρο της πόλης της Κω. Το σημερινό δέντρο έχει ηλικία περίπου 500 ετών και είναι πιθανόν να είναι απόγονος του αρχικού δέντρου, το οποίο έστεκε εκεί την εποχή του Ιπποκράτη. Η διάμετρος του κορμού του είναι 10 μέτρα. Ο κορμός είναι κούφιος, καθώς το δέντρο έχει προσβληθεί πολλές φορές από έντομα και μύκητες, και ο περιφερικός δακτύλιος έχει πάχος μέχρι 15 εκατοστά. Μερικά από τα κλαδιά του στηρίζονται με μεταλλικές σκαλωσιές για να μη σπάσουν λόγω του βάρους τους και των δυνάμεων του αέρα. Δίπλα στο δέντρο βρίσκονται δύο οθωμανικές κρήνες, το νερό των οποίων, σύμφωνα με την επιγραφή τους, προέρχεται από την πηγή του Ιπποκράτη.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ο πλάτανος του Ιπποκράτη αποτελεί ιστορικό αξιοθέατο το οποίο επισκέπτονται χιλιάδες άνθρωποι από την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Επίσης πολλοί είναι ειδικά οι γιατροί, απ' όλο τον πλανήτη, που έρχονται στην Κω για να δουν και να θαυμάσουν τον πλάτανο στην σκιά του οποίου δίδασκε ο πατέρας της Ιατρικής επιστήμης, ο Ιπποκράτης.

Το είδος του πλατάνου είναι Πλάτανος ο Ανατολικός (*Platanus orientalis* L.). Η διάμετρος κορμού, στη βάση του, είναι 4,70 μέτρα και η περίμετρός του 10,50 μέτρα. Το εγκάρδιο ξύλο του κορμού και των μεγάλων σε ηλικία κλάδων, με την πάροδο των αιώνων, έχει σαπίσει από προσβολές διαφόρων μυκήτων και ξυλοφάγων εντόμων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μεγάλη κουφάλα στο εσωτερικό του. Έτσι ο ζωντανός κορμός έχει περιοριστεί σε έναν κατά τμήματα περιμετρικό δακτύλιο, πάχους από μηδέν (0) μέχρι δέκα με δεκαπέντε (10-15) εκατοστά.

Μετά το 1975 η Δασική Υπηρεσία υπέδειξε και εφαρμόστηκαν μέτρα προστασίας του, που αύξησαν την ζωτικότητα του δέντρου, σταθεροποίησαν την φθίνουσα πορεία του και την σήψη του ξύλου και από τότε το πάχος του περιμετρικού δακτυλίου άρχισε σιγά σιγά να αυξάνει. Τέθηκε κάτω από καθεστώς απόλυτης προστασίας ύστερα από την απόφαση με αριθμό 180324/6701/30 Αυγ.1985 και ανακηρύχθηκε <<πλάτανος του Ιπποκράτη>> μαζί με την γύρω από αυτόν έκταση, που είναι βιολογικά και οικολογικά αναγκαία για την αποτελεσματική προστασία του, ως Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης.

Οι κλώνοι του Πλάτανου του Ιπποκράτη σε όλο τον κόσμο

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε για τους άλλους κλώνους προέρχεται από τον κλώνο του πλάτανου της Κω που βρίσκονταν στην Εθνική Βιβλιοθήκη Ιατρικής, στην Ουάσιγκτον, και ο οποίος δημιουργήθηκε από μόσχευμα που είχε δωρίσει η Ελλάδα, το 1961, στο Εθνικό Ίδρυμα Υγείας των ΗΠΑ. Ο συγκεκριμένος κλώνος φυτεύτηκε, όταν

άνοιξε το κτήριο της Βιβλιοθήκης.

Μοσχεύματα από τον πλάτανο της Κω, το δέντρο-απόγονο του Πλάτανου του Ιπποκράτη, ηλικίας 500 ετών, έχουν δοθεί ως δώρα και σε άλλα κορυφαία ιατρικά ιδρύματα, σε ολόκληρο τον κόσμο. Σημειώνεται, ότι ο πλάτανος της Ουάσιγκτον πέθανε το 2012, ωστόσο οι ερευνητές είχαν προλάβει να συλλέξουν το απαιτούμενο για την ολοκλήρωση της αρχειοθέτησης δείγμα DNA, αλλά και μοσχεύματα, για να φυτέψουν έναν νέο κλώνο του, στην ίδια θέση, στις 25 Απριλίου.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ Ο ΚΩΟΣ ...ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ;

Φύλο:

Αντρας   Γυναίκα

Τάξη :

A   B   Γ

Καταγωγή :

1)Ντόπιος   2)Άλλη περιοχή της Ελλάδος   3)Εξωτερικό

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποια περίοδο έζησε ο Ιπποκράτης;

1) 5^{ος} Αι.   2) 6^{ος}Αι.   3) 3^{ος} Αι.   4) Δε γνωρίζω

2.Πιστεύετε προσωπικά στη θεραπεία των ασθενειών με βότανα;

1) Ναι   2) Όχι

3.Ο Ιπποκράτης προερχόταν από εύπορη ή μη οικογένεια;

1) Εύπορη   2) Μη εύπορη   3) Δε γνωρίζω

4.Ποια ήταν η καταγωγή του Ιπποκράτη;

1) Δωρική   2) Ιωνική   3) Αιολική   4) Δε γνωρίζω

5.Ποια είναι η πρώτη λέξη που σας έρχεται στο μυαλό, όταν ακούτε το όνομα “Ιπποκράτης”;

.....
.....

6.Γνωρίζετε τι είναι ο όρκος του Ιπποκράτη;

1)Ναι   2)Όχι

7.Αν όχι, θα θέλατε να τον γνωρίσετε;

1)Ναι   2)Όχι

8.Έχετε παρευρεθεί σε ορκωμοσία ή αναπαράσταση του όρκου του Ιπποκράτη;

1)Ναι 2)Όχι

9.Πιστεύετε ότι είναι σημαντικό να διαβάζεται ακόμα και σήμερα από τους αποφοίτους της ιατρικής ;

1) Ναι 2) Όχι

10.Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρος ο όρκος του Ιπποκράτη ή χρειάζεται τροποποιήσεις;

1)Ναι 2)Χρειάζεται τροποποιήσεις

11.Γνωρίζετε σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο του όρκου;

1)Ναι 2)Όχι

12.Πότε χτίστηκε το Ασκληπιείο;

1)3^{ος} Αι. 2)4^{ος} Αι. 3)5^{ος} Αι. 4)Δε γνωρίζω

13.Από ποιους ανεσκάφθη;

1) Γερμανούς 2) Ιταλούς 3) Έλληνες 4) Δεν γνωρίζω

14.Ο Ιπποκράτης περιέθαλψε τους ασθενείς του στον χώρο του Ασκληπιείου;

1) Ναι 2) Όχι 3) Δε γνωρίζω

15.Πόσο περίπου ετών είναι ο Πλάτανος;

1) 500 2) 1000 3) 2.500 4) Δε γνωρίζω

16.Που βρίσκεται;

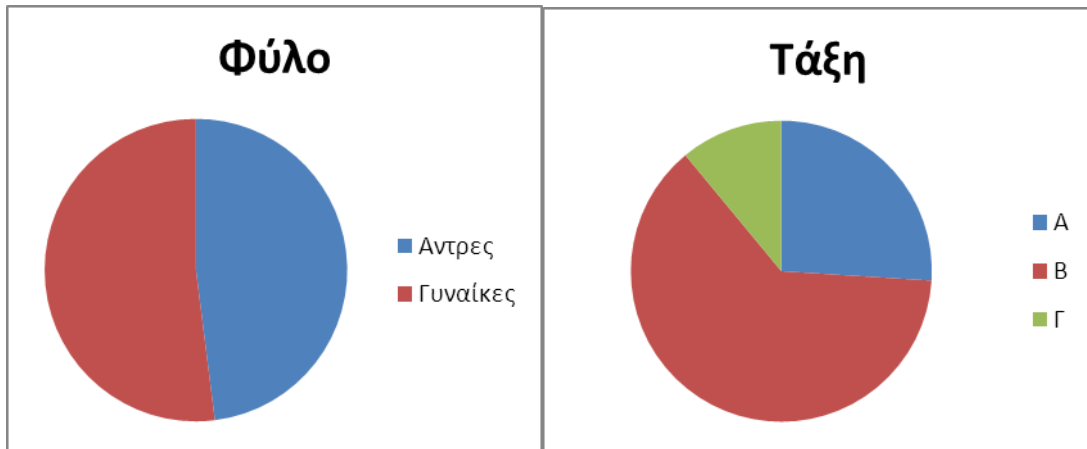
1) Ασκληπιείο 2) Αντιμάχεια 3) Έξω από το κάστρο 4) Δε γνωρίζω

17.Ήταν εκεί το ιατρείο του;

1) Ναι 2) Όχι 3) Δεν γνωρίζω

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!

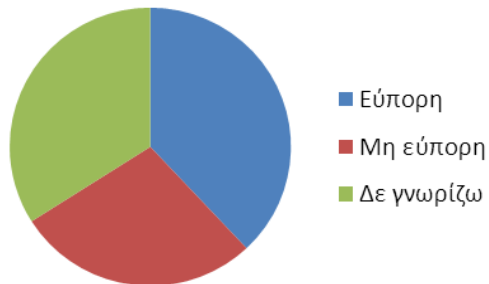
Αποτελέσματα Ερωτηματολογίων

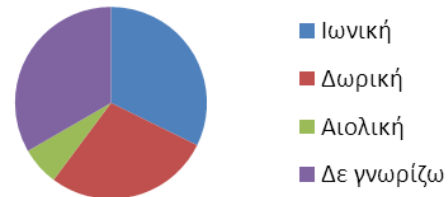
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

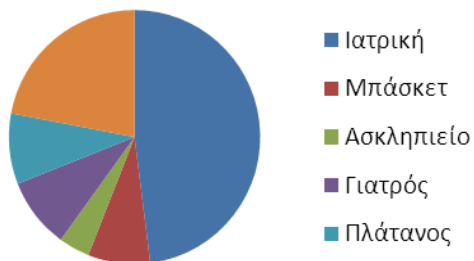
Ο Ιπποκράτης προερχόταν από εύπορη ή μη οικογένεια;

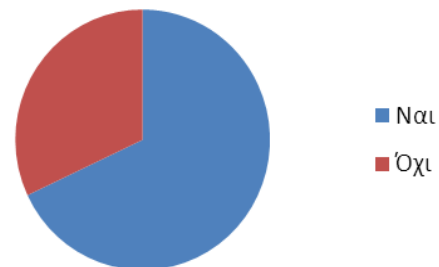
Ποια ήταν η καταγωγή του Ιπποκράτη;

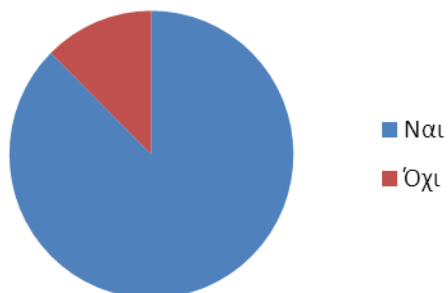
Ποια είναι η πρώτη λέξη που σας έρχεται στο μυαλό, όταν ακούτε το όνομα "Ιπποκράτης";

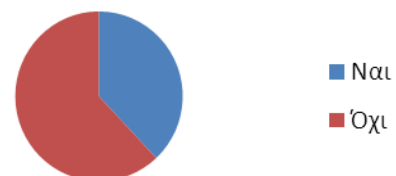
Γνωρίζετε τι είναι ο όρκος του Ιπποκράτη;

Αν όχι, θα θέλατε να τον γνωρίσετε;

Έχετε παρευρεθεί σε ορκωμοσία ή αναπαράσταση του όρκου του...

Πιστεύετε ότι είναι σημαντικό να διαβάζεται ακόμα και σήμερα από τους αποφοίτους της ιατρικής ;

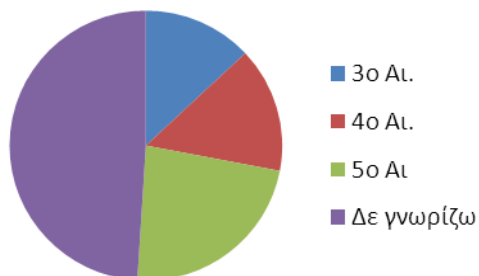
Πιστεύετε ότι είναι επίκαιρος ο όρκος του Ιπποκράτη ή...

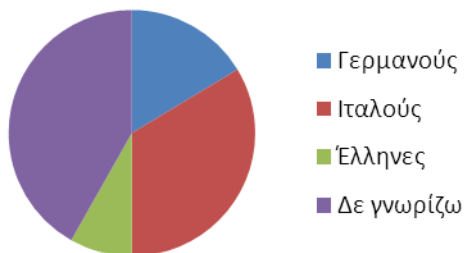
Γνωρίζετε σε γενικές γραμμές το περιεχόμενο του όρκου;

Πότε χτίστηκε το Ασκληπιείο;

Από ποιους ανεσκάφη;

Ο Ιπποκράτης περιέθαλψε τους ασθενείς του στον χώρο του Ασκληπιείου;

